

Nejsevernější poštovní schránka světa

V jednom z předchozích pokračování našeho nepravidelného seriálu jsme se seznámili s nejjižněji položenou poštovní schránkou světa, i když až na samotný jižní pól jsme se nedostali. Dnes se zaměříme na opačný konec planety, na schránku nacházející se tak severně, že to už víc prostě nejde. Současně je však třeba říci, že jde o schránku příležitostnou, která se na nejsevernějším bodě nachází jen několikrát ročně, a to vždy pouze na pár hodin. To zní pěkně záhadně, a tak vás už nebudu napínat a rovnou řeknu, že jde o schránku umístěnou na ruském atomovém ledoborci *50 let pobědy* (50 let vítězství), s nímž jsme se v létě roku 2010 plavili na severní pól.

FRANTIŠEK BENEŠ

O ledoborcích jsme nedávno hodně slyšeli a četli ve sdělovacích prostředcích, v souvislosti se snahou vyprostit ruské plavidlo Akademik Šokalskij, uvízlé v ledu s výpravou vědců u břehů Antarktidy. Na pomoc mu přispěchaly hned čtyři ledoborce - čínský *Sněžný drak*, australský *Aurora Australis*, americký *Polar Star* a francouzský *L' Astrolabe*. Všechny můžeme dokumentovat filatelicky.

Ledoborec Sněžný drak.

Ledoborec Aurora Australis.

Ledoborec Polar Star.

Ledoborec L' Astrolabe.

Ledoborec *50 let vítězství*, o němž bude řeč dnes, se pohybuje na opačné straně zeměkoule - v Arktidě. Jde o největší a nejmodernější loď svého druhu na světě, do provozu byla uvedena v roce 2007. To zjevně nekoresponduje s jejím názvem, odkazujícím k roku 1995, kdy bylo půlstoletí konce druhé světové války připomínáno. Finanční problémy po rozpadu SSSR ale způsobily, že stavba ledoborce v Baltických loděnicích v Petrohradě byla na řadu let přerušena.

Baltické loděnice v Petrohradě.

Po spuštění na vodu doplnil v komerčních plavbách na severní pól atomový ledoborec *Jamal*, který s přídí ozdobenou kresbou ozubené mořské příšery brázdí vody Severního ledového oceánu od roku 1992.

Atomové ledoborce *Jamal* (vlevo) a *50 let vítězství*.

Flotila sedmi ruských atomových ledoborců – atomných ledokolov – spadá pod státní společnost Rosatomflot, a jejich mateřským přístavem je severské město Murmansk, honosící se titulem Gorod geroy – Město hrdina. Jeho historie je přitom nedlouhá, za dva roky si bude připomínat teprve sté výročí založení. Nachází se nedaleko finských a norských hranic, v

oblasti zasažené jednou z větví teplého Golského proudu, a i když za polárním kruhem, moře tu po celý rok nezamrzá. Proto zde ruská vláda v polovině první světové války začala budovat přístav a město, které pak sehrály velkou a slavnou roli v druhé světové válce, kdy sem směřovaly spojenecké námořní konvoje s vojenským materiálem (viz známá kniha a film Konvoj do Murmanska).

Murmansk leží půldruhého tisíce kilometrů od Petrohradu a cesta vlakem sem trvá dva dny a dvě noci. My jsme ale přiletěli ze zhruba stejně vzdálených finských Helsinek, a tak jsme měli příležitost prohlédnout si i murmanské letiště a podstoupit tamní pasovou a celní kontrolu (obojí nás tak trochu vrátilo do dob před rokem 1989).

O Murmansku se na některých cestovatelských blozích můžete dočíst, že jde o moderní velkoměsto, na mě tak ale nepůsobil. Z půlmilionu obyvatel, které sem přitáhly vyšší platy a další výhody za sovětské éry, jich už bezmála dvě stě tisíc po jejich zrušení zase odešlo, přesto se tu na každém kroku setkáte s projevy bytové tísně projevující se na první pohled tím, že na balkonech činžovních domů jsou zbudovány nejruznější přístavby, často pitoreskní a připomínající shluk vlaštovičích hnízd, co nejvíce zvětšující obytný prostor. Místní mají problémy se zateplením, protože nefunguje systém centrálního vytápění a v poválečných činžovních domech samozřejmě nejsou komíny, na které by šlo připojit kamna. Jak jsme ale mohli vidět, ti co neodešli, to nejsou statečně (je ale pravda, že jsme tu byli v létě) a na své město jsou hrdí.

Asi největší atrakcí je tu nejstarší atomový ledoborec – Lenin – kotví v přístavu; už čtvrt století vyřazený z provozu slouží jako muzeum.

Zábradlí na nábřeží nad ním je plné připnutých visacích zámků, které sem zavěšují zamilovaní a novomanželé, na důkaz své lásky. Svatebčany můžete běžně spatřit i u obrovské sochy rudoarmějce na kopci nad městem (místní mu familiárně přezdívali Aljoša), jak sem přímo z obrádku přicházejí položit květiny k památníku vojáků, obránců města za druhé světové války.

Poštovní schránky jsou v Murmansku modré, alespoň ty na internetu (protože moje fotografie jedné místní bohužel moc dobře nevyšla, pro úplnost tedy alespoň obrázek z webu).

Přístav atomových ledoborců, hlavní cíl naší cesty do Murmansku, je asi dva kilometry za městem, a než nás do něj vpustili, museli jsme dlouho čekat v autobusu

před masivním plotem, všem velmi pečlivě zkontrolovali pasy a zdůraznili přísná bezpečnostní opatření vážící se k velmi omezenému pohybu v tomto prostoru. To pak silně kontrastovalo s atmosférou na palubě atomového ledoborce, kde nás naopak provedli všude, včetně strojovny a prostor u reaktorů (ty jsou tu dva), a mohli jsme se na něm pohybovat prakticky volně.

Ledoborec *50 let vítězství* je monumentální plavidlo. Na délku měří 160 metrů a nad černým trupem ční mohutná červená nástavba, v níž jsou desítky kajut a dalších místností, vpředu je rozlehlá otevřená paluba a vzadu přistávací plocha pro velký transportní vrtulník, který sebou vozí na expedice. Jeho před je ozdobena ruským státním znakem s orlem, na rozdíl od „zubaté“ přídi ledoborce Jamal, který v té době kotvil hned vedle.

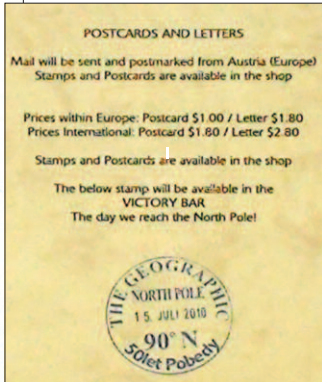
Po opuštění murmanského přístavu jsme se nekonečným polárním dnem (slunce skutečně nezapadlo) plavili Barentsovým mořem, kolem ostrovů Země Františka Josefa (tady jsme se na pár hodin vylodili a já doufal, že tu v troskách původního osídlení třeba naleznu zbytky poštovní schránky, ovšem marně) a po necelém týdnu dosáhli severního pólu. Na něm loď zastavila, cestující sestoupili na led a mohli se pro-

Northpole Expedition 2010

8026672

Zásilky odeslané z lodi v pořádku došly adresátům. Jednu pohlednici jsem poslal i do redakce.

Jít po nejsevernějším místě světa a cimrmanovsky zamířit hned na sever - a hned zase na jih, nebo kroužit dokola a během pár kroků překročit všechny poledníky. Odvážlivci (což byli v našem případě skoro všichni) se pak mohli krátce vykoupat v moři v brázdě za ledoborcem. Posádka je tam pouštěla jednoho po druhém, v plavkách, a pro jistotu každého kolem hrudníku přivázala silným lanem, jehož druhý konec držel urostlý námořník. I v takové zimě kupodivu nikdo nedostal rýmu, snad proto, že po vynoření a návratu na led každý obdržel velkou sklenici stoličné vodky.

Plavba - a s ní spojená řada vylodění čluny nebo vrtulníkem - je samozřejmě velkým zážitkem, který by šlo rozsáhle dokumentovat filatelisticky (lední medvědi, pohybující se kolem, a další velcí severští savci, různí ptáci, velké ryby či skrovná polární flora, ale i expediční vrtulník a různé technické vybavení lodi, včetně reaktorů, a nakonec třeba i to naše polární otužilectví).

V tomhle článku se však chceme věnovat především poštovním schránkám. Ty jsou na tomto obdivuhodném plavidle, po většinu roku razícím cestu obchodním lodím plujícím severním ledovým mořem, dokonce dvě: Jedna pro posádku a druhá pro účastníky expedice. Ta pro posádku má spíše podobu nábytku a je umístěna v podpalubí. Požívána je průběžně, a tak se nedá poznat, v které části plavby do ní byly zásilky vhozeny. Jeden námořník nám řekl, že jsou vypláceny ruskými známkami a po návratu do přístavu jsou k přepravě předány ruské poště.

Poštovní schránka na lodi určená pro pasažéry je umístěna v jídelně. K dispozici je rovněž po celou plavbu, ale při zastávce přesně na pólu jsou zásilky označeny zvláštním kašetem k této příležitosti. Vypláceny musely být známkami rakouskými, protože právě této poště jsou pak předány k další přepravě. Důvodem byla zřejmě skutečnost, že rakouská pošta už v té době zhotovovala takzvané personalizované známky v malých nákladech, které u ní agentura pořádající expedici objednala. Je na nich zobrazen ledoborec 50 let vítězství a na okrajích listu je uveden název expedice (detail na obrázku vlevo).

celou plavbu, ale při zastávce přesně na pólu jsou zásilky označeny zvláštním kašetem k této příležitosti. Vypláceny musely být známkami rakouskými, protože právě této poště jsou pak předány k další přepravě. Důvodem byla zřejmě skutečnost, že rakouská pošta už v té době zhotovovala takzvané personalizované známky v malých nákladech, které u ní agentura pořádající expedici objednala. Je na nich zobrazen ledoborec 50 let vítězství a na okrajích listu je uveden název expedice (detail na obrázku vlevo).

Trasu ledoborce si můžeme ukázat na námořní mapě, na níž ji zakreslil australský výtvarník Brett Jarrett, autor ilustrací publikací o polární přírodě, který naši výpravu doprovázel. Na její závěr byla dražena pro dobročinné účely – polovina výtěžku měla připadnout muzeu-ledoborců Lenin a druhá nadaci pro ochranu polární přírody (detail z mapy dole).

A ještě aktuální poznámka: Při svém pobytu jsem nejseverněji položenou stabilní úřední poštovní schránku viděl v Murmansk, je ale možné, že se nějaká nachází (nebo brzo bude) ještě severněji. Na Novosibiřských ostrovech v Severním ledovém oceánu má být totiž letos znovu otevřeno vojenské letiště, zrušené před dvaceti lety. Ještě blíže k pólu pak leží ostrovy Země Františka Josefa, na nichž byla loni v září otevřena nová vojenská základna. Obojí souvisí se snahou Ruska o otevření arktické námořní obchodní cesty, spojující Evropu, Asii a Severní Ameriku. S úbytkem ledu to nemusí být nereálný cíl, a pokud se zdaří, jistě jej půjde dokladovat i filatelisticky. ■

